

Igre za poticanje dječjih socijalnih vještina

Šafran, Helena

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:266221>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

HELENA ŠAFRAN

IGRE ZA POTICANJE DJEČJIH SOCIJALNIH VJEŠTINA

Završni rad

Pula, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

HELENA ŠAFRAN

IGRE ZA POTICANJE DJEČJIH SOCIJALNIH VJEŠTINA

Završni rad

JMBAG:0303077673, redoviti student

Studijski smjer: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Igre i djeca

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marina Diković

Pula, 2022.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. SOCIJALIZACIJA	2
2.1. Razumijevanje socijalnih vještina	3
2.2. Vještine izgradnje samopoštovanja	4
3. UTJECAJI NA RAZVOJ SOCIJALIZACIJE	6
3.1. Uloga obitelji	6
3.2. Uloga vršnjaka	8
3.3. Uloga odgojitelja	9
4. IGRA KAO SASTAVNI DIO ŽIVOTA (DJETETA)	12
4.1. Vrste igre u predškolskoj dobi.....	14
4.1.1. Funkcionalne igre	14
4.1.2. Simboličke igre	14
4.1.3. Igre s pravilima	15
4.2. Igra – emocionalni i socijalni razvoj.....	16
4.3. Igra – struktura i predvidljivost	16
5. PRAVILAN ODABIR IGRE	18
5.1. Učenje kroz igru	18
5.2. Organizirani rad igre.....	19
5.3. Primjer organiziranog rada igre.....	21
6. KAKO RAZVIJATI SOCIJALNE VJEŠTINE KROZ IGRU.....	25
7. IMPROVIZIRANE IGRE	26
7.1. Odaberi igračku	26
7.2. Vodi me	26
7.3. Majstori	27
7.4 Kako se zovem.....	27
8. ZAKLJUČAK	29

9. LITERATURA	30
---------------------	----

1. UVOD

Kao što je opće poznato, igra je u djetetovom životu prisutna već od samog rođenja. Kroz igru se zabavlja, ali i uči. Stoga, vjerojatno je da je igra presudna u tome u kakvu će osobu dijete odrasti, hoće li biti sretno, kreativno, inteligentno.

Prije svega, važno je shvatiti zašto je važno rano djetinjstvo te kako igra u tome može pomoći. Najvažnija stvar koju roditelji, odgojitelji moraju znati jest da se dva od tri dijela mozga oblikuju u prvih pet godina života – sve što dijete nauči, prouči i savlada u tih prvih pet godina života zahtijeva kvalitetu. Prema tome, pravovremeni rad s djecom je jedna od najvažnijih stvari jer se područja mozga koja se rano razvijaju, kasnije teško mijenjaju.

Kako bi ljudi i djeca mogli funkcionirati i odrastati, potrebni su im drugi ljudi što bi značilo da im je potrebna i socijalizacija, odnosno socijalne vještine. Prema definiciji svjetske zdravstvene organizacije (WHO), socijalne vještine predstavljaju „sposobnosti prilagođavanja i pozitivnog ponašanja koja omogućuju osobama da se uspješno nose sa zahtjevima i izazovima koja pred njih predstavlja život svakog dana“.¹ Dakle, socijalne vještine su vještine koje pomažu ljudima funkcionirati i živjeti u svijetu u kojem su svi ljudi drugačiji i s kojima možda ne dijele isto mišljenje o nekom aspektu života, ali se pak slažu u drugom aspektu života i imaju isto mišljenje o nekoj drugoj situaciji.

¹ Preuzeto sa stranice: <https://crte-osobnosti.com/socijalne-vjestine/> (5.7.2021.)

2. Socijalizacija

Prema Slunjski (2014) socijalne vještine pridonose uspostavljanju uspješnih odnosa djeteta s okruženjem, a time i postizanju različitih razvojnih (odgojnih) učinaka. Riječ je o raznim temeljnim, ali složenijim socijalnim vještinama, poput slušanja drugih, započinjanja i održavanja razgovora, samopredstavljanja, traženja pomoći i informacija, davanja i slijeđenja uputa, uvjeravanja drugih, ispričavanja za pogrešku i slično. Ista autorica također objašnjava kako su jednako važne i vještine koje djeci mogu omogućiti uspješnije nošenje s vlastitim osjećajima. Primjerice, kako prepoznati i izraziti svoje osjećaje, kako razumjeti osjećaje drugih, kako se nositi s ljutnjom drugih, kako drugome iskazati naklonost, kako se nositi s vlastitim strahovima i slično (Matijević, 2019).

Slunjski (2014) govori o tome kako se socijalne vještine stječu od najranijeg djetinjstva: najprije u obitelji, a onda kroz druženje s drugom djecom (mlađom i starijom) te odraslima iz djetetova užeg i šireg okruženja. Socijalne vještine djeca najviše uče izravno, tijekom svakodnevnog života u svojoj obitelji, vrtiću i školi, ali ih mogu razvijati i na igralištu, dvorištu i mnogim drugim mjestima na kojima se susreću i druže s drugima. Na razvoj socijalnih vještina (i kompetencija) djece, veliki utjecaj imaju vršnjaci, tj. prilike zajedničkog življenja, igre i druženja.

Slika 1. Prikaz zajedničke igre

2.1. Razumijevanje socijalnih vještina

Plummer (2010) u svojoj knjizi objašnjava kako rani modeli interakcija između dojenčeta i osoba koje vode brigu o njemu igraju ključnu ulogu u razvoju socijalnih vještina, bilo da se radi o konkretnom ponašanju ili o kemijsko neurološkom aspektu dojenčeta mozga. Kada roditelji pokazuju osjetljivost i reagiraju na djetetove potrebe i raspoloženja, na prirodan način ulaze u interakcije koje jačaju vještine kao što su izmjenjivanje, promatranje, tumačenje i oponašanje izraza lica i sposobnosti započinjanja ugodnih interakcija.

Plummer (2010) također govori o tome kako osjetljivo roditeljstvo isto tako potiče uspostavljanje uspješnog sustava regulacije emocija: dojenčetu sposobnost samoregulacije i samoumirivanja kako ne bi stalno proživljavalo teške emocije. Prema tom autoru roditelji koji su na istoj valnoj dužini s bebinim osjećajima automatski će pružiti utjehu i dodir koji omogućuju razvoj i uspješno funkcioniranje sustava regulacije emocija.

Gerhardt (2004:65 u Plummer, 2010:22-23) tvrdi da je „stres u dojenačkoj dobi – kao, na primjer, stalno ignoriranje dječjeg plača – posebno opasan, jer visoka razina kortizola u prvim mjesecima života može negativno utjecati i na razvoj drugih neurotransmitterskih sustava, čiji se putevi tek izgrađuju“. Upravo zato kada se događa stres, ti se različiti biokemijski sustavi remete te otežavaju prilagodbu djeteta ili osobe u daljnjem životu.

Ovim primjerom Plummer (2010) naglašava kako rana iskustva utječu na razvoj prefrontalne moždane kore područja mozga koje se bavi osjećajima i socijalnim interakcijama. Prefrontalna moždana kora ima važnu ulogu kod sprečavanja i regulacije primitivnih reakcija amigdale – područja mozga koje se bavi sustavima straha i samoobrane te je najosjetljivija na vanjske utjecaje.

Bez dobro razvijene prefrontalne moždane kore djeca će imati teškoće sa samokontrolom i samoregulacijom, sa sposobnošću da se osjećaju „povezanima“ s drugima. Gerhardt (2004 u Plummer, 2010) dokazuje da neki četverogodišnjaci koji su odgajani u kaotičnoj i stresnoj sredini (na primjer, kad se radilo o ozbiljnom zanemarivanju ili zlostavljanju) imaju manju prefrontalnu moždanu koru u usporedbi s četverogodišnjacima koji su odrastali u poticajnoj sredini. Ta djeca pokazuju jasne

znakove nedostatka socijalne kompetencije, nesposobnosti upravljanja stresom i nesposobnosti sagledavanja stvari iz perspektive nekog drugog djeteta.

Iako negativna iskustva mogu jako otežavati sposobnost djece u osjećaju empatije prema drugima i u razumijevanju socijalnih signala, Plummer (2010) opisuje kako se mnogo toga ipak može učiniti da se djeca razvijaju na pravilan način. Stamm (2019) objašnjava kako mozak ima izuzetnu sposobnost prilagodbe i reakcije na nove utjecaje, posebno tijekom ranog djetinjstva. Poticajne interakcije i poučavanje ključnih vještina mogu jako povećati djetetovu sposobnost samokontrole, samoregulacije i povezivanja s drugima. Kako dijete raste, tako će njegovi misaoni procesi i načini na koje procjenjuje situacije početi igrati sve veću ulogu u tome kako ono tumači socijalne interakcije te kako kontrolira i vrednuje vlastite vještine.

2.2. Vještine izgradnje samopoštovanja

Samopouzdan čovjek vjeruje kako je sposoban razmišljati, učiti, donositi odluke i rješavati probleme koji se pojave na njegovom životnom putu. On također vjeruje kako ima pravo biti sretan i kako zaslužuje postignuće, uspjeh, prijateljstvo i ljubav. Najčešće, sve to i postiže. Samopoštovanje i samopouzdanje su vrlo važni za psihičko stanje osobe te uspješno funkcioniranje u životu. Također prema autoricama Miljković i Rijavec (2002), postoje dva različita tipa samopouzdanja: unutarne i vanjsko.

Unutarnje samopouzdanje (koje se još naziva i samopoštovanje) odnosi se na osjećaj i uvjerenja da je sve u redu s nama, da vrijedimo već samim time što postojimo. Visok osjećaj samopoštovanja prepoznaje se po zadovoljstvu sa samim sobom i po smirenosti u odnosu na samoga sebe. Vanjsko samopouzdanje odnosi se na naše sposobnosti, na ono što nam ide dobro i u čemu smo vješti, na ono što možemo postići.

Vrlo je važno, od malih nogu, učiti djecu rješavanju konflikata razgovorom, a ne agresivnošću. Kada djeca uđu u konflikt, potrebno je porazgovarati s njima, što se dogodilo, kako se dogodilo te kako se to može riješiti, bez traženja krivca i optuživanja. Može se dati prilika djeci da kažu što ih je razljutilo, što ih je povrijedilo jer tako oni stvaraju dojam da vrijede i da ono što kažu i govore da je vrijedno

slušanja te tako stvaraju samopoštovanje i samopouzdanje, vjerujući u sebe (Miljković, Rijavec, 2002).

Do oblikovanja željenih ponašanja djeteta dolazi sasvim prirodno, čak i kad se to ne nastoji ciljano učiniti. Djeca uče prihvatljivo ponašanje od uzora koji ih okružuju i dobivaju neku vrstu nagrade za pozitivno socijalno ponašanje (na primjer, u obliku veće pažnje ili kroz verbalne iskaze). Da bi se ponašanje konkretno oblikovalo, važno je prepoznati osnovna obilježja vještine i nagrađivati uzastopne korake prema izgradnji te vještine. To bi značilo da treba pažljivo uočavati konkretne trenutke primjerenog ponašanja kako bi se mogle dati realne i određene povratne informacije, odnosno pohvale, čime se djetetu pokazuje zadovoljstvo njegovim sposobnostima što može biti izvrstan način motivacije za stalne promjene i razvoj. No treba biti svjestan kako se s pohvalama ne bi pretjerivalo jer one mogu izgubiti svoju snagu, stoga treba poticati samovrednovanje i samonagrađivanje, i to na taj način da ta dva procesa budu u ravnoteži.

Prema autorici Plummer (2010) djeca moraju imati puno prilika za uvježbavanje vještina koje razvijaju, ali one moraju biti pažljivo strukturirane kako bi se izbjegao rizik ponovljenog neuspjeha zbog previsokog ili nejasno postavljenog cilja. Na primjer, djetetu koje ima poteškoća s održavanjem pažnje možda će se morati pomoći da se koncentrira na jezik tako što će se nastojati da mu što manje stvari odvrća pozornost.

Postavljati realne ciljeve, prema Plummer (2010), također znači da se djeci treba pružiti mogućnost istraživanja različitih vještina i reakcija kako bi mogli donijeti odluku koje su im vještine najrelevantnije za različite situacije.

3. Utjecaji na razvoj socijalizacije

Katz i McClellan (1999) u svojoj knjizi objašnjavaju da su razvoj složenih umijeća vršnjačke interakcije te poznavanje i razumijevanje društva pod utjecajem mnogih čimbenika što pridonosi socijalnoj kompetenciji. Među njima su i priroda dječjih privrženosti primarnim skrbnicima unutar obitelji (uzor, vodstvo i podrška roditelja ili odgojitelj/odgojiteljica) što predstavlja prilike za promatranje vršnjaka i interakciju s njima. Važan čimbenik su djetetovi odnosi s odraslim osobama izvan obitelji, a koje su uključene u njihov odgoj i obrazovanje te odnosi s odraslim osobama iz uže i šire zajednice u kojoj ta djeca provode veći dio vremena.

3.1. Uloga obitelji

Katz i McClellan (1999 prema Bronfenbrenner, 1990) tvrde da je svakom djetetu potrebno imati nekoga tko je „lud za njim“, osobu koja je postojano „zaljubljena u njega“ i čije će srce zakucati malo brže kad se ono prvi put nasmiješi, načini prve korake i izgovori prve riječi. Isti autori ističu važnost socijalnih mreža u oblikovanju roditeljskog ponašanja, a time i ponašanja djece. U najboljem slučaju, dijete i primarni skrbnik su u kontekstu interakcije koji oboma osigurava bliskost, ljubav i podršku. Ovaj kontekst može biti unutar tradicionalne nuklearne obitelji, no, i drugi konteksti mogu osigurati njegu i podršku potrebne za dobar početak socijalne kompetencije.

Proširena obitelj može imati veliku važnost u djetetovu životu. Primjerice, članovi proširene obitelji mogu odigrati središnju ulogu u ublažavanju utjecaja stresnih okolnosti s kojima se često suočavaju siromašna djeca (Katz, McClellan, 1999, prema Halpern, 1990).

Katz i McClellan (1999 prema istraživanju Baumrindove, 1973) i drugih koji su se nadogradili na njezin rad o stilovima roditeljstva) tvrde da se opća kompetencija djece, uključujući i onu socijalnu, pospješuje autoritativnim², a ne permisivnim³ ili

² Autoritativan (demokratski, dosljedan) roditeljski stil uključuje toplinu, uključenost, razumijevanje i demokratičnost. Ovaj roditeljski stil predstavlja odgovorno ponašanje roditelja. Roditelji istovremeno postavljaju jasne granice, pravila ponašanja i zahtjeve pred dijete te objašnjavaju razloge primjene određenog odgojnog postupka. (Preuzeto sa stranice:

file:///D:/zbodulja_sanja_mef_2014_diplo_sveuc.pdf) [Pristupljeno: 1.12.2022.]

³ Permisivan (popustljiv) roditeljski stil uključuje nezainteresiranost i ignoriranje nepoželjnog ponašanja (Shaw, Wood, 2009 u Klarin, 2006). Ovaj roditeljski stil obuhvaća prilike u kojima roditelji od djece

autoritarnim⁴ roditeljskim odgojem. Autoritativan roditeljski odgoj u predškolskoj dobi, čije je obilježje kombinacija intenzivne skrbnosti i intenzivnog nadzora kao i dobre komunikacije i topline, vodi visokoj razini samopouzdanja i socijalne kompetencije u adolescenciji (Katz, McClellan, 1999, prema Steinberg, Dornbusch i Brown, 1992).

Katz i McClellan (1999) objašnjavaju da su popustljivost i stega same za sebe nedovoljne da se djeci pomogne postići opća ili socijalna kompetencija. Emocionalni i socijalni kontekst nužan za optimalni razvoj stvorit će se kroz kombinaciju skrbnosti i nadzora, hrabrenja, zahtjevnosti i komunikacije. Drugi obiteljski čimbenici koji pridonose općem boljitku djece kao i njihovu socijalnom razvoju jesu velika količina pažnje koju su im u najranijem djetinjstvu poklanjali skrbnici, više od dvije godine razlike između djece, izmjenjivanje skrbnika unutar obitelji te bliski odnos s bratom ili sestrom.

Mnogobrojne roditeljske karakteristike (npr. disciplinske strategije) utječu na socijalni razvoj djece (Pinter, 2008). Katz i McClellan (1999 prema Dumas i LaFreniere, 1993) su usporedili ponašanje majki prema svojim predškolcima s njihovim ponašanjem prema drugoj djeci predškolske dobi u okviru jedne aktivnosti rješavanja problema. Usporedili su te vrste ponašanja i afektivnih obilježja i majki i njihove djece u situacijama u kojima se djecu ocjenjivalo socijalno kompetentnom, prosječno socijalno kompetentnom, agresivnom ili tjeskobnom dok su majke radile s vlastitom djecom ili djecom čija se socijalna kompetencija razlikovala od kompetencije njihove vlastite djece. Njihovi nalazi potvrđuju rezultate drugih istraživanja koja pokazuju da su majke socijalno kompetentne djece iskazivale „dosljedan autoritativni roditeljski stil, koji je obilježavala visoka razina pozitivnog reciprociteta i pohvala za pozitivno ponašanje“ (Katz, McClellan, 1999:25), iako su pokazivale i negodovanje i negativne afekte. Kompetentna su djeca uzvraćala svojim majkama jednakim ponašanjem i afektima.

traže malo i provode slabu kontrolu, ali im daju veliku toplinu i potporu. (Preuzeto sa stranice: file:///D:/zbodulja_sanja_mef_2014_diplo_sveuc.pdf) [Pristupljeno: 1.12.2022.]

⁴ Autoritarni (autokratski, kruti, strogi) roditeljski stil odnosi se na verbalno neprijateljstvo i kažnjavanje (Hotelling, 2004 u Klarin, 2006). Ovaj roditeljski stil definira se kroz visoku razinu kontrole i nadzora te zahtjevno i restriktivno ponašanje roditelja koji traže disciplinu bez mnogo ljubavi, topline i potpore. (Preuzeto sa stranice: file:///D:/zbodulja_sanja_mef_2014_diplo_sveuc.pdf) [Pristupljeno: 1.12.2022.]

3.2. Uloga vršnjaka

Iako je utjecaj obitelji jedan od najvažnijih utjecaja na djetetov socijalni razvoj (Katz, McClellan 1999 prema Feldman, Wentzel 1990, Hartup, Moore 1990), posljednjih se godina sve više govori o važnoj ulozi koju vršnjaci igraju u socijalnom razvoju nakon što djeca prohodaju. Ako vršnjaci odbace neko dijete ili na neki drugi način bude spriječeno da nauči kako se snalaziti u društvu, izgubljen je bitan izvor socijalnih informacija. Budući da mala djeca provode sve više vremena u grupnom okruženju, njihove odgojiteljice mogu odigrati važnu ulogu u oblikovanju djetetovih iskustava s vršnjacima.

Katz i McClellan (1999) u svojoj knjizi govore o istraživanju Suomija i Harlowa (1975), u kojem se usporedilo učinke lišavanja društva vršnjaka i majki na razvoj malih rebus majmuna. Suomi i Harlow otkrili su da nedostatak vršnjačkog društva ostavlja dublje i trajnije negativne posljedice na mladunče nego odrastanje bez majke. Zaključili su da se većina socijalnog učenja u tih majmuna odvija među vršnjacima. Ovakvi se eksperimenti, naravno, ne mogu vršiti na ljudima, ali ti rezultati potvrđuju da se s pravom želi osigurati socijalna kompetencija u ranom djetinjstvu.

3.3. Uloga odgojitelja

Iako je obitelj najvažnija u djetetovom razvoju socijalnih vještina, zadnjih nekoliko godina sve više se pridaje važnost ulogama odgojitelja i odgojiteljica. Djeca vrtićke dobi su kao „spužve“, upijaju i ponavljaju sve što vide u čuju. Npr. ako je dijete konstantno okruženo vikanjem i svađanjem, tako će se i ono ponašati, a ako je okruženo lijepim načinom razgovora i rješavanjem problema, onda će se tako ponašati.

U vrtiću će vrlo često dolaziti do sukoba i konflikata, a u tom trenutku je najvažnije kako će odgojitelj/odgojiteljica postupiti, hoće li vikati na djecu i kazniti ih ili će pokušati smireno popričati s djecom i pokušati ih naučiti nečemu. Poznato je kako se su sva djeca različita, pa prema tome i njihova brzina razvijanja socijalnih vještina⁵.

Nekolicina znanstvenika (Slunjski, 2014 i Bronfenbrenner 1990 prema Katz i Chard, 1999) došla je do zaključka kako se uloga odraslih osoba u djetetovom životu odnosno učenju socijalnih vještina ne bi trebala podcjenjivati jer oni uvelike pomažu, primjerom ili razgovorom, djetetovom učenju socijalnih vještina. Nedovoljno je samo upustiti dijete u interakciju s drugom djecom već je potrebno pratiti kako i na koji način se dijete, odnosno djeca odnose jedno prema drugome (Mahmutović, 2013).

Primjeri konflikata u vrtiću te na koji način odgojitelji i odgojiteljice reagiraju (prema Falamić, 2008) pokazuju koliko su važne komunikacija i ostale socijalne vještine i ističu njihovu važnost u ranom razvoju djeteta.

Primjer br. 1

Čiji je kamion? Marko (6 godina) primjećuje da je Tomislav (5,5 godina) uzeo igračku, drveni kamion koji je njemu drag. Prilazi Tomislavu i kaže mu: 'Želim tu igračku! Ja se uvijek s njom igram. Moja je! Ti si je uzeo!' Tomislav čvrsto drži kamion i kaže Marku: 'To nije tvoje, to je od vrtića!' Marko opet pokušava dobiti igračku, plače te mu grubo pokušava oteti igračku, a Tomislav je ne želi dati. Marko odlazi odgojiteljici i kaže: 'Teta, Tomislav mi ne da kamionček!' Odgojiteljica, na 'daljinski' kaže: 'Pa, Tomi, opet

⁵ Dr. Iram Siraj-Blatchford, profesorica odgoja i obrazovanja djece rane dobi Institut za obrazovanje Sveučilište u Londonu. <https://hrcak.srce.hr/file/189755> (7.7.2021.)

ti sa starom pričom! Vрати Marku kamion!’ Tomislav odgojiteljicu nije dobro čuo i konflikt se nastavlja. Odjednom Marko primjećuje da je s kamiona ispao jedan kotač. S Tomislavom kreće tražiti kotač, a usput pitaju i drugu djecu jesu li ga negdje vidjela. Ubrzo je jedan dječak viknuo: ‘Evo, našao sam ga iza ormara!’ Donosi kotač, a obojica dječaka ga žele uzeti. ‘E, dečki, ak’ se budete svađali, nećete stići popraviti kamion’, kaže im prijatelj. Isti čas dječaci se dogovaraju te jedan drži kamion, a drugi mu stavlja kotač. Uspjeli su zajedno, a nakon toga je Tomislav rekao: ‘Ti se igraj s kamiončekom malo, a onda sam ja na redu’, na što je Marko rekao: ‘Dobro!’ Počeli su surađivati, a imali su prilike uvidjeti da konflikt mogu riješiti sami.

Primjer br. 2

Nisam mala beba! Damjan ima 4 godine i među mlađima je u svojoj skupini, a i nižeg je rasta. U jednom trenutku troje djece mu govori: ‘Ti si mala beba!’ Damjan se ljuti i počinje glasno vikati: ‘Nisam ja mala beba! Vi ste male bebe! Ja mogu svašta raditi sam i moj tata mi je rekao da su moji mišići jaki. Ja mogu i loptu baciti daleko! Nisam ja mala beba!’ Djeca ga opet izazivaju i govore mu da je mala beba, a njima se pridružuje još troje djece. Dakle, šest na jednoga. Damjan je nastojao dokazati da nije mala beba, ali nije uspio. Počeo je zatim lupati rukama po stolu. Htio je i udariti jednoga dječaka. Rasplakao se. Reakcija odgojiteljice: ‘Damjane, ja vidim da ti nisi mala beba, a vjerujem da i ti to znaš!’ On je kimnuo glavom i dodao: ‘Pa da teta, male bebe su male, a ja nisam. Vidiš kako sam veliki!’ Zatim se odgojiteljica obraća drugoj djeci govoreći: ‘Ne sviđa mi se kako s Damjanom razgovarate i ne želim da ga zovete mala beba!’ Jedan dječak je odmah dodao: ‘Ni ja ne volim kad mi netko govori da sam mala beba.’ Ubrzo svi zajedno počinju graditi brod.

Prema Katz i McClellan (1999) ne postoje eksperimentalne studije o općim učincima odgojitelja na socijalni razvoj male djece, ali iskustvo pokazuje da odgojitelji/odgojiteljice mogu odigrati važnu ulogu u promicanju socijalnog razvoja. U predškolskom i ranom školskom razdoblju, djeca ne uče socijalnu kompetenciju kroz neposrednu pouku – nastavne materijale, predavanja, zadatke iz radnih bilježnica, a te su strategije poučavanja osobito upitne kad se provode s cijelom grupom. Poučavanje cijele grupe nije primjeren načinu na koji mala djeca najoptimalnije uče i

postoji mala vjerojatnost da će takvo poučavanje biti djelotvorno u eliminaciji socijalno neprihvatljivog ponašanja, čak ako je takvo ponašanje zajedničko prilično velikom broju djece u grupi (Katz, McClellan 1999 prema Madsen i sur., 1968).

Katz i McClellan (1999) navode ono što je uspješno u radu s malom djecom, a to je individualno vođenje što dokazuju s nekoliko razloga. Prvi razlog je taj da će dijete vjerojatno obratiti pozornost i uključiti se u konstruiranje novih spoznaja ukoliko je izravno uključeno u neku situaciju. Što dijete aktivnije sudjeluje u konstrukciji novog koncepta ili spoznaje, to će je prije razumjeti, usvojiti i primijeniti. Drugi razlog je taj da je odgojiteljicama lakše djetetu ponuditi prijedloge u toplom i prijateljskom kontekstu kad se to čini individualno. Individualno usmjerena i topla interakcija povećava djetetovu sposobnost da sasluša i reagira na odgojiteljičine prijedloge.

4. Igra kao sastavni dio života (djeteta)

Već od samog rođenja, odnosno kada roditelj prvi puta primi dijete u naručje, započinje igra koja nikad ne prestaje već se mijenja odnosno nadograđuje. Samim pravljenjem grimase lica ili stavljanjem prsta u djetetov dlan nastaje neka vrsta igre. Također, proizvodnja različitih zvukova kod kojih se jasno usta miču postaje igra zbog toga što će dijete pokušati ponoviti ono što mu se pokazalo, bilo to zvuk ili samo izraz lica odnosno micanje usana (Cave, Fertleman, 2015).

Slika 2. Prva dječja igra: razgovor (micanje usana)

S otprilike 3 mjeseca života dijete će polako početi kontrolirati svoje ruke te je spremno za igru s raznim mekanim zvečkama te malim plišanim igračkama, s kojima se neće ozlijediti, već će svojim pokretima dijete proizvoditi zvuk. Nakon 6 mjeseci života kada se dijete počne smijati, držati glavu pravilno, vrijeme je za vrlo jednostavne igre poput „Ku-ku“. Potrebno je sjesti ili leći ispred djeteta, staviti svoje ruke na svoje lice te ih nakon 1-2 sekunde maknuti i reći ku-ku. Dijete možda neće odmah reagirati, ali nakon što se to nekoliko puta ponovi, djetetu će postati zabavno i zanimljivo te će i ono pokušati isti pokret sa svojim rukama.

Kako dijete raste igra ne prestaje već se nadograđuje, postaje zahtjevnija i pojavljuju se pravila koje je potrebno pratiti. Npr., igra „ku-ku“ se pretvara u igru „Skrivača“ koja je na istom principu, samo su se pravila malo promijenila i može sudjelovati više igrača.

Igre pjevanja su jako popularne kroz cijeli život. Kada je dijete malo, ono neće pjevati, već se samo slušati roditelje, odgojitelje kako pjevaju, te uživati u melodiji i riječima, posebice ako pjesma ima rimu. S otprilike devet mjeseci, kada malo poraste, dijete može naučiti jednostavnije pokrete, npr. pljeskanje, mahanje, kimanje glavom. Tako kako dijete raste, tako se i pjesmice mijenjaju te pokreti postaju kompliciraniji, ali dijete i dalje uživa u slušanju pjesme te čak i pjevanju (Cave, Fertleman, 2015).

Slika 3. Pjevanje i plesanje uz jednostavnije pokrete

Kada dijete počne puzati, vrijeme je za maštu i nove igre. Jedna od najjednostavnijih igara jest stavljanje jastučića na pod tako da dijete može puzati oko ili preko njih. Na kraj se može staviti djetetu omiljena igračka tako da dijete ima cilj doći do igračke.

4.1. Vrste igre u predškolskoj dobi

Istraživanja autorica Rajić i Petrović-Sočo (2015) pokazuje da djeca školskog uzrasta pozitivnije doživljavaju igru kao zabavu i uočavaju njezine funkcionalne elemente. S druge strane djeca predškolskog uzrasta doživljavaju igru kao igranje s igračkom. Također, autorice zaključuju kako učitelji i odgojitelji trebaju osigurati okolinu koja će biti poticajna i vrijeme za igru s djecom. Igra je vrlo zastupljena u svim odgojno-obrazovnim ustanovama, posebice u predškolskim zbog toga što dijete kroz igru stvara osjećaj sigurnosti, samostalnosti, ali i razvija vještine samokontrole te kompetencije na svim područjima, motoričke (Deinstmann, 2015), govorne, socijalne, emocionalne i kognitivne (Fuller, 2008).

Prema Duran (2003) cjelokupna igrovna raznolikost djetinjstva najčešće se u literaturi razvrstava u tri kategorije: funkcionalna igra, simbolička igra te igra s pravilima.

4.1.1. Funkcionalne igre

Funkcionalna igra određuje se obično kao igra novim funkcijama koje kod djeteta sazrijevaju – motoričkim, osjetnim, perceptivnim. S jedne strane dijete ispituje svoje funkcije, a s druge osobitosti objekata (Duran, 2003).

Slika 4. Primjer funkcionalne igre (igra zvečkom)

4.1.2. Simboličke igre

Prema Duran (2003) simboličku igru većina razvojnih psihologa promatra kao razvojni fenomen, i to ili u kontekstu općeg psihičkog razvoja ili u kontekstu posebnih segmenata psihičkog razvoja djeteta.

Piaget simboličku igru promatra u sklopu kognitivnog razvoja, a dovodi je u vezu sa strukturom misaone aktivnosti. Ona je za njega predstavljala izraz forme neadekvatnog mišljenja (Duran, 2003 prema Piaget, 1962).

4.1.3. Igre s pravilima

Igre s pravilima dijete susreće u već gotovom obliku i ovladava njima kao elementom kulture, ali sudjeluje i u stvaranju novih. Za igre s pravilima Piaget kaže da se rijetko javljaju u dobi od 4 do 7 godina, i da uglavnom pripadaju razdoblju od 7 do 11 godina, a zadržavaju se tijekom cijelog života (Duran, 2003).

Slika 5. Primjer igre s pravilima

4.2. Igra – emocionalni i socijalni razvoj

Plummer (2010) govori o tome kako ugodna, zabavna iskustva utječu na kemijsku ravnotežu i neurološki ustroj mozga. Na primjer, poznato je da maštovita i kreativna igra smanjuje razinu kemijskih tvari koje tijelo oslobađa tijekom stresa, što omogućuje djeci da uspješnije izlaze na kraj sa stresnim situacijama. Poznato je i da dinamične dječje igre i smijeh imaju antistresni učinak. Aktiviraju se centri u mozgu koji reguliraju emocije i dolazi do izlučivanja opioda, prirodnih mozgovnih kemijskih tvari koje stvaraju osjećaj ugone i zadovoljstva (Plummer, 2010 prema Sunderland, 2006).

Igra tijekom djetinjstva može potaknuti „zaigran“ pristup životu u kasnijoj dobi, kao i razviti sposobnost korištenja humora i zabave u vezama te prihvatanja životnih teškoća kao izazova, a ne kao nerješivih prepreka. Pomaže djeci u razvijanju socijalne svijesti i savjesti te omogućuje istraživanje pojmova poštenja i jednakosti (Plummer, 2010).

Plummer (2010 prema Cohen, 1993) navodi primjedbu Davida Cohena: „Razmislite o ironiji! Djeca su stručnjaci za igru, igra je njihov posao, pa ipak mi, stari ljudi odavno izašli iz forme, mislimo da ih možemo naučiti da se igraju!“ Također navodi i razmišljanje Vivian Paley o Cohenovoj primjedbi: „Učili su nas da govorimo da je igra djelo djece. Ali gledajući i slušajući ih, uvidjela sam da igra nije ništa manje nego Istina i Život.“ (Plummer, 2010 prema Paley, 1991)

4.3. Igra – struktura i predvidljivost

Prema Plummer (2010) sposobnost igranja igara s pravilima obično se javlja u dobi od oko pet ili šest godina, iako, rani znakovi se mogu vidjeti i kod vrlo male dojenčadi (igra „ku-ku“, na primjer, u određenoj mjeri karakterizira organizirano izmjenjivanje, a i trogodišnja djeca često razumiju neizrečena pravila poznatih igara). U dobi od oko pet godina djeca lakše podnose čekanje i određeni stupanj frustracije koja se javlja zbog „ispadanja“ u natjecateljskoj igri. Počinju pokazivati samokontrolu i sposobnost poštovanja pravila i običaja. Imaju isto tako veću sposobnost održavanja interakcija s drugima tijekom dužih razdoblja.

Igre obično imaju jasan početak i kraj, kako navodi Plummer (2010), te se odvijaju redosljedom prihvaćenim od strane igrača. Igra se, zbog toga, može ponoviti u drugo vrijeme i u drugačijim situacijama. Pravila o „postupanju“ pružaju osjećaj sigurnosti i predvidljivosti, sve i ako sama igra pomalo izaziva strah. Na ovaj se način, prema Plummer (2010), različiti događaji i situacije, s kojima bi se bilo teško ili bolno izravno suočiti, mogu odigrati u sigurnosti. Takve igre donose smijeh i osjećaj užitka istovremeno se baveći važnim životnim pitanjima.

Plummer (2010) u svojoj knjizi govori o istraživanju autora Roberts i Stutton-Smith (1962) koji su otkrili da postoji povezanost između vrste igara koje djeca igraju (ovisno o tome temelje li se na strategiji, vještini ili sreći) i vrste odgoja različitih skupina djece (gdje se naglasak stavlja na odgovornost, postignuća ili poslušnost). Bez obzira na njihovu glavnu orijentaciju, sve igre omogućuju djeci da istražuju ulogu pravila i konvencija i da u sigurnom okruženju ispituju granice do kojih je nešto prihvatljivo drugima u okviru zabavne i ugodne. Isti autor ističe kako se djeca u svakodnevno životu moraju snalaziti u šumi struktura, granica i pravila koje im nameću odrasli. Ponekad se radi o jasno vidljivim stvarima, ali često se radi o nejasnim ili neizrečenim stvarima, koje odrasli uzimaju zdravo za gotovo, ali koje mogu predstavljati katastrofu za djecu koja ih zaboravljaju, ne znaju ili ne razumiju.

Također, ističe kako se stalno ustrajanje na poštovanju pravila igara nametnutih od strane odraslih može na sličan način imati negativan učinak na ovaj proces, što može dovesti do toga da djeca prestanu sudjelovati u igrama, da se pobune ili da postanu pasivna. Pravila bi stoga trebala biti dovoljno fleksibilna kako bi se mogla prilagoditi različitim vrstama ili stupnju reakcije.

Jedan od važnijih načina na koji djeca mogu naučiti razumjeti i poštovati pravila, prema Plummer (2010), jest kroz vlastito iskustvo smišljanja igara, po mogućnosti kroz pregovore s drugima, i zatim njihova vlastitog iskušavanja u praksi. Na ovaj način autor objašnjava da će djeca naučiti kako su igre obično tek onda uspješne ako se svi pridržavaju pravila, ali i da mogu postojati različite varijante i mogućnosti. Naučit će da imaju mogućnost izbora i da će drugi poslušati njihove ideje (Plummer, 2010).

5. Pravilan odabir igre

Prema Klemenović (2014) većina igra s kojima se djeca igraju pripadaju kategoriji igranja s igračkama, neovisno o njihovoj edukacijskoj pozadini. Igra je primarna metoda dječje komunikacije i odraz njihove osobnosti. U igrama oni postaju glavni akteri te na taj način razvijaju svoje vještine, sposobnosti i maštu. Djeca svoja svakodnevna iskustva primjenjuju u igri te na taj način otkrivaju više o sebi i svojim sposobnostima. Igračke postaju dječji alat kojim se služe kako bi otkrili više o svijetu oko sebe te o sebi. Ako igračke omogućuju djetetu aktivnosti koje potiču maštu kod djeteta i u isto vrijeme zadovoljavaju emocionalne potrebe tog djeteta, tada se podrazumijeva da ta igračka doprinosi rastu i razvoju tog djeteta.

5.1. Učenje kroz igru

Plummer (2010) u jednom od svojih odlomaka objašnjava zašto se čini da neke igre dobro „funkcioniraju“ s jednom grupom, a s drugom ne. Vjeruje da jedan od glavnih razloga leži u tome kako osoba koja vodi igru razumije važnost procesa igre i shvaća njegovu moć. Naravno, motivacijske igre ili igre koje se igraju iz užitka mogu biti uzbudljive i zabavne i izvor velikog zadovoljstva za igrače. No, ponekad mogu biti čisto mučenje za mirno dijete, dijete koje ima teškoća s razumijevanjem pravila, dijete koje je već puno skrivenih frustracija ili tjeskobe, ili ono koje se boji da će biti „izostavljeno“ ili da će ponovno pretrpjeti poraz. U tim uvjetima neke igre mogu povećati osjećaj niskog samopoštovanja kod djece i potaknuti neugodne i intenzivne ili neprimjerene emocionalne reakcije.

Nadalje, objašnjava kako dobro izabrana igra koju voditelj promišljeno koristi može biti nevjerojatno učinkovito sredstvo za poticanje djetetova vlastitog „ja“ u nastajanju i pomoći mu da nauči podnositi frustracije i surađivati s vršnjacima (Plummer, 2010). Autor također navodi kako je učenje kroz igru prirodni dio djetetova razvoja. Sveopća prisutnost igre i tradicionalnih igara ukazuje na važnost ovog aspekta dječjeg učenja u razvoju djece. Od rane dojenačke dobi, preko djetinjstva, pa sve do odrasle dobi (npr. kroz sportske aktivnosti) o sebi i o svijetu učimo kroz igru. Ovaj proces započinje bavljenjem vlastitim tijelom (npr. sisanje palca ili nožnih prstiju); igrom glasovima (gukanje); igrom predmetima (na primjer, dekom ili mekanom igračkom) ili igrom s važnim ljudima djetetovu životu (npr. „zrcalno

oponašanje“ izraz lica i tjelesnih pokreta koje se često prirodno javlja između roditelja i djeteta, igra „ku-ku“ i mahanje „pa-pa“) (Plummer, 2010).

5.2. Organizirani rad igre

Struktura igre omogućuje djeci osjećaj sigurnosti i daje im priliku za eksperimentiranje i istraživanje. Također, daje im priliku za proširivanje slike o sebi te za samovrednovanje bez straha od oštre kritike (Plummer, 2010). Ukoliko se organizira rad igre koji se konkretno temelji na razvijanju socijalnih vještina, autorica Plummer (2010) predlaže da se uvijek započne s igrom zagrijavanja, nastavlja se s dvjema ili trima igrama kao glavni dio te za kraj igra opuštanja/završna igra. U svojoj knjizi objašnjava kako igre za zagrijavanje i probijanje leda potiču grupnu koheziju i pomažu razvoju grupnog identiteta. Potiču djecu da stupaju u interakcije jedna s drugima i pomažu im da se osjećaju prihvaćenima. Imaju funkciju rituala i označuju početak sata te pokazuju da je svaki pojedinac potpuno „prisutan“ u grupi.

Također, autorica Plummer (2020) objašnjava kako igre opuštanja i zaključne igre naglašavaju vještine koje su potrebne za upravljanje stupnjem emocija i poučavaju jednostavnim strategijama „oslobađanja“ svih preostalih osjećaja koji su se možda pojavili tijekom ranijih igara i diskusija, ili koji se mogu pojaviti u budućnosti. Isto tako, naglašava kako je ova kombinacija igara vrlo važna jer se djeca moraju osjećati sigurnima i pod kontrolom dok istražuju socijalne i emocionalne vještine. Organizacija vremena za igru može to olakšati pružajući predvidljivost i sigurnost.

U svojoj knjizi autorica Plummer (2010) govori o tome kako u određenim situacijama treba jasno izreći cilj svake igre. Primjerice, uvesti igru zagrijavanja riječima što je igra za bolje međusobno upoznavanje. Također govori o tome ukoliko se neka igra planira popratiti diskusijom o određenoj socijalnoj vještini, cilj se može postaviti detaljnijim uvodom, npr. pričanjem kratke priče ili prepričavanjem izmišljenog događaja kako bi se ilustrirala upotreba ili zloupotreba neke socijalne vještine. Po završetku igre, Plummer (2010) daje prijedlog da se porazgovara s djecom što se i kako događalo za vrijeme igre. Njihov doživljaj igre vrlo je važan za njihov rast i razvoj, posebno za razvoj socijalnih vještina.

Zadaća odgojitelja jest da pokazuje čvrst, ali pošten pristup kako bi spriječio teškoće koje bi se mogle pojaviti, npr. zbog djece koja neprestano dominiraju ili zbog djece koja postaju predmet ismijavanja zato što ne razumiju pravila igre. Vrlo je važno da svi članovi grupe shvate da je bitno poticati jedan drugoga na sudjelovanje – čak i igre koje bi trebale biti nenatjecateljske ponekad se mogu igrati na natjecateljski, ako nema jasnih smjernica (Plummer, 2010).

5.3. Primjer organiziranog rada igre

Navedeni primjeri igara preuzeti s iz knjige *Dječje igre za razvoj socijalnih vještina* autorice Plummer (2010).

1. Igra zagrijavanja (probijanja leda) – međusobno upoznavanje

„Svi se mijenjaju“

Ova igra je pogodna za dob od 5 ili više godina. Igra traje maksimalno 5 minuta. Promatranje, pamćenje i svijest o drugima su temeljne sposobnosti ili posebne vještine koje se koriste odnosno razvijaju igranjem ove igre.

Tijek igre: Jedan igrač izlazi iz prostorije. Netko u grupi mijenja nešto na sebi (npr. skida cipele, oblači đemper, veže kosu u rep). Promatrač se vraća i pokušava pogoditi tko je i što promijenio.

Varijanta: Dva igrača napuštaju prostoriju. Troje ljudi mijenja nešto na svom tijelu ili zamijene mjesta, a dva igrača moraju reći što se promijenilo.

Promišljanje: Razgovarajte o vještinama promatranja i gledanja s punom sviješću za razliku od samo letimičnog „bacanja pogleda“ na nešto. Zašto uvijek moramo biti selektivni kad obraćamo pozornost na nešto?

2. Glavni dio

Prva igra – „Da smo životinje“

Ova igra pogodna je za dob od 5 ili više godina. Trajanje igre je 10 – 15 minuta. Empatija, neverbalna komunikacija, razumijevanje suprotnosti, mašta i svijest o sebi su temeljne sposobnosti ili posebne vještine koje se koriste odnosno razvijaju igranjem ove igre. Također, za ovu igru potrebno je puno prostora kako bi se djeca mogla slobodno kretati.

Tijek igre: Odvojite malo vremena i izvedite oluju mozgova o obilježjima koje dovodimo u vezu s različitim životinjama. Na primjer, mačka bi mogla biti mirna, pustolovna, okretna itd.

Svaki igrač tiho bira životinju s popisa, koja na neki način govori nešto o njegovu vlastitom karakteru. Podijelite grupu na dva dijela. Polovica grupe zamišlja

da nakratko postaje izabrana životinja – kreće se prostorijom, pozdravlja druge životinje i otkriva svoj „karakter“. Druga polovica grupe sjedi i promatra. Promatrači mogu ustati kad god poželeva i potapšati životinju po ramenu i pokušati pogoditi o kojoj se životinji radi. Ako točno pogode, ta životinja pridružuje se promatračima. Nastavite dok sve životinje ne budu prepoznate. Grupe tada zamjenjuju uloge.

Varijante: Koordinator igre bira jedno od životinja iz gore opisane igre. Svi u grupi pokušavaju se ponašati kao ta životinja 30 sekundi. Osoba koja je izabrala tu životinju (u prvoj igri) može davati „upute“, npr.: „Ja sam flamingo i krećem se ovako. Govorim ovako. Ne volim... ali volim... Kad sretnem druge pripadnike svoje vrste, ja ...“ Ne postoji „točan“ način na koji moramo istražiti kako je to biti ta životinja – na primjer, nije važno ako osoba koja daje upute kaže: „Ja sam flamingo i volim jesti čokoladu.“!

Svi moraju doći na red i davati upute drugima kako da budu životinja koju su oni izabrali. Stoga je ovu verziju igre najbolje igrati u malim grupama ili parovima.

Svi biraju potpuno drugačiju životinju, možda onu koja ima potpuno suprotna obilježja od prvoizabrane. Na primjer, ako je igrač izabrao bučnu životinju, sada bi mogao pokušati biti tiha životinja, ako je izabrao brzu – spora, veliku – mala, itd.

Svi igrači ponovno postaju životinje koje su bili na početku i stanu ili sjednu u krug, predstavljaju se grupi i kažu jednu dobru stvar o toj životinji (npr. Ja sam leopard i brzo trčim.) Na kraju „izađite“ iz izabranih životinja. Svi se protegnu i protresu rukama i nogama i ponovno se vraćaju u svoje vlastito „ja“.

Promišljanje: Kakav je osjećaj bio biti životinja koju ste izabrali? Na koji ste način slični toj životinji? Jeste li saznali nešto novo o nekome?

Mislite li da ste ponekad kao prva životinja, a ponekad kao druga? Kakav je to osjećaj? Razgovarajte o tome kako možemo imati različitu razinu istog osjećaja ili obilježja u različitim situacijama – kao da možemo kontrolirati glasnoću ili jačinu – na primjer, u jednom trenutku možemo biti puni energije, a već u sljedećem pospani; ili sretni pa iznenada tužni; plašljivi u jednoj situaciji i vrlo hrabri u drugoj.

Kakav je osjećaj bio biti kao netko drugi (izabrana životinja)? Je li to bilo lako ili teško? Jeste li ikad i sami takvi?

Druga igra – „Zapetljaj“

Ova igra pogodna je za dob od 5 ili više godina. Trajanje igre je 10 – 15 minuta. Rješavanje problema, suradnja, kreativno razmišljanje, svijest o sebi i promatranje su temeljne sposobnosti ili posebne vještine koje se koriste odnosno razvijaju igranjem ove igre.

Tijek igre: Svi članovi grupe hvataju se za ruke i formiraju lanac. Osoba na jednom kraju počinje krivudati amo-tamo, prouzrokujući „zapetljaj“ drugih članova grupe bez prekida lanca. Igrači mogu prelaziti preko/ispod ruku, između nogu, itd. Dva igrača zatim pokušavaju raspetljati grupu samo dajući upute. Ne smiju dodirivati lanac.

Varijanta: Igrači stanu u krug, zatvore oči i ispruže ruke pokušavajući pronaći druge ruke. Zatim otvaraju oči i pokušavaju se raspetljati bez puštanja ruku.

Promišljanje: Kako ste se osjećali u ulozi rješavatelja problema?

Na što je trebalo paziti da se lanac ne prekine a da pri tom nitko ne bude ozlijeđen? Jeste li ikad naišli na probleme koji su isprva izgledali previše složeni? Kako trebamo prići takvoj vrsti problema?

3. Igra opuštanja/ završna igra – „Grupni poklik“

Ova igra pogodna je za dob od 5 ili više godina. Trajanje igre je 5 – 10 minuta. Slušanje, suradnja i svijest o sebi su temeljne sposobnosti ili posebne vještine koje se koriste odnosno razvijaju igranjem ove igre.

Tijek igre: Svi igrači se skupe i zajedno čučnu. Koordinator igre počinje proizvoditi dubok zvuk zujanja, a drugi mu se pridružuju. Dok grupa postupno ustaje, buka postaje sve glasnija. Na kraju svi skoče u zrak i poviču što glasnije mogu.

Varijante: Svi čučnu u krug, licem okrenuti prema unutra. Svi tiho zuje, a zatim postupno postaju sve glasniji dok zajedno ustaju i podižu ruke iznad glava. Nakon toga svi čine suprotno – glasno zujanje sve se više stišava dok se spuštaju prema podu, i na kraju u potpunoj tišini legnu na pod sa stopalima okrenutim prema središtu kruga.

Neka razina buke sve više raste dok se, na vaš znak, igrači jedan po jedan uključuju. Neka nakon toga jedna po jedna osoba prestane sa zujanjem dok ne nastane tišina.

Svaki igrač pravi buku služeći se nekom stvari koju ima kod sebe – narukvicom, kredom, kovanicama, ključevima. Počnite polako, dođite do krešenda. Nakon toga igrači prestaju zujati jedan po jedan.

Promišljanje: Razgovarajte o počecima i završetcima. Razgovarajte o razmjeni iskustava u grupama i o tome kako nam grupne igre mogu pomoći da budemo puni energije i samopouzdanja.

6. Kako razvijati socijalne vještine kroz igru

Socijalne vještine su važne za razvoj djeteta jer se kroz igru uči i usvaja norme i pravila ponašanja. Razvoju socijalnih vještina uvelike doprinosi igra između vršnjaka. Djeca predškolske dobi prijateljem smatraju ono dijete s kojim se igraju. Što bolje djeca surađuju tijekom igre, tim više uživaju u prisutnosti drugog djeteta s kojim se igraju. Igra je vektor kojim djeca uče o socijalnim interakcijama. Grupnim aktivnostima djeca uče socijalna ponašanja kao što su dijeljenje, poštivanje i suradnja.

Prema autorima Coplan i Armer (u Klarin, 2017) razvoj socijalnih odnosa vrlo je usko povezan s razvojem komunikacije, socijalne interakcije i kognitivnim razvojem. Također, roditelji i odgojitelji su veliki uzori za stvaranje navika ponašanja u društvu (Družinec, Velan, 2017). Kako bi djecu naučili o socijalnim vještinama, nije dovoljno samo pričati da moraju biti dobri, uljudni i pristojni, već ih se treba nagraditi i pohvaliti kada učine nešto dobro, te ignorirati ili prekinuti ih kada naprave ili kažu nešto loše.

Ako će se dijete slušati i promatrati, poticati da podjeli svoje osjećaje, te i mi podijeliti svoje osjećaje s njim, tada će dijete naučiti biti empatično, te će to primijeniti i u društvu. Metoda koja se pokazala kao uspješna je metoda igranja uloga. Npr. ako je dijete sramežljivo, može se predložiti da dijete zamisli kamo najviše želi ići. Npr. kaže da želi ići u slastičarnicu po sladoled, a mi mu predložimo da želimo ići u trgovinu po čokoladu. Zatim objasnimo djetetu da nas uvjeri i nagovori na odlazak u slastičarnicu.

Nakon igranja uloga analizira se kako je dijete postupilo u svojoj ulozi te ako je bilo neuspješno, zamijene se uloge te razgovorom pokaže djetetu kako se moglo ponašati u toj situaciji. Jako je važno da se dijete nagradi za svoja dobra djela kako bi što prije i uspješnije steklo dobre navike (Budak, Cvijanović, 2015).

7. Improvizirane igre

U nastavku slijedi nekoliko osmišljenih igara za poticanje dječjih socijalnih vještina.

7.1. Odaberi igračku

Jedna od socijalnih vještina koje je potrebno naučiti dijete je vještina kompromisa i suradnje kako bi u grupnom radu uspješno sudjelovalo. Jedna od igara s kojom je kod djeteta moguće potaknuti spomenute vještine je „Odaberi igračku“ koja je primjerena za djecu od 5 i više godina.

Tijek igre: Potrebno je pripremiti 4 kutije u kojima će igračke biti organizirane po obliku/namjeni za igranje. Npr. prva kutija može sadržavati loptice različitih veličina i boja, druga kutija može biti ispunjena autićima, u trećoj kutiji mogu biti lego kockice te kutija s bojicama i papirima. Nakon pripreme, djecu je potrebno podijeliti u 4 grupe od 4 do 6 djece (ovisno o veličini grupe). Svaka manja grupa mora odabrati jednu od ponuđenih kutija s kojom će se igrati sljedećih 10 minuta pod uvjetom da se svi slože s odlukom koja grupa će se igrati s kojom kutijom. Nakon 10 minuta male grupe biraju novu kutiju za igru.

Varijacija: Svaka od 4 manje grupe mora se dogovoriti i odabrati 2 od 4 ponuđene kutije za igru. Potom se iz 4 manje grupe formiraju u dvije veće grupe koje se ponovno dogovaraju oko 2 kutije s kojima će se ovaj put igrati cijela velika grupa.

Promišljanje: Koliko se bilo teško ili lako dogovarati i surađivati? Jesu li svi bili suglasni u odabiru? Jesu li svi dobili priliku iznijeti svoje mišljenje? Kako ste se osjećali prilikom rješavanja problema?

S navedenom igrom se kod djece potiče na izjašnjavanje svojih misli i odluka koje žele donijeti te načina kako doći do zajedničkog kompromisa tj. dogovora.

7.2. Vodi me

Igra s kojom možemo kod djece potaknuti osjećaj povjerenja je „Vodi me“.

Tijek igre: Prostor za igru se priprema na način da se postave različite prepreke (stol, stolica, jastuk, kutija, igračka) te da se stvori vrsta labirinta. Jednom djetetu se na oči stavi povez te on staje na startnu liniju. Ostala djeca (jedan po jedan) ga glasovnim uputama upućuju na uspješan prolazak kroz labirint pomoću riječi: lijevo, desno, sagni se, preskoči itd. Djeca se izmjenjuju nakon uspješnog završetka kroz labirint.

Varijacije: Mijenjanje labirinta nakon svakog djeteta.

Promišljanje: Kako ste se osjećali kada ste bili prepušteni tuđim uputama za prolazak prepreka?

Djeca kroz navedenu igru uče kako se pouzdati i vjerovati drugima kroz niz zapreka koje trebaju prijeći.

7.3. Majstori

Igra s kojom djecu možemo potaknuti na svijest o sebi i drugima, kreativnost i suradnju je igra „Majstori“.

Djeca u grupi sudjeluju u zajedničkom sastavljanju različitih životinja, predmeta ili stvari.

Tijek igre: Svakom djetetu je dodijeljen jedan materijal ili stvar (papir, karton, ping pong loptica, naljepnice, ukrasne trakice itd.), s kojim će oni uz pomoć odgojitelja izraditi jedan dio npr. životinje (nogu, uho, rep, njušku...). Po završetku izrade, djeca spajaju izrađene dijelove u jednu cjelinu.

Varijacije: Različiti materijali i motivi koje je potrebno izraditi.

Promišljanje: Je li Vam bilo teško ili lako izraditi zadani dio? Kako ste se osjećali kada ste sve dijelove spojili u cjelinu? Jeste li dobro surađivali u grupi?

7.4 Kako se zovem

Igra u kojoj djeca uče samosvijesti o sebi i drugima, koncentraciji te pamćenju i podnošenju frustracije zove se „Kako se zovem,,

Tijek igre: Grupa od oko 20 djece je podijeljena u dvije skupine. Djeca u grupama stanu u krug jedan do drugoga. Odgojitelj odabranom djetetu dodaje loptu

te ono započinje igru. Dijete dodaje loptu djetetu pokraj sebe koje mora izgovoriti ime djeteta koje mu je dodalo loptu. Grupa koja prva završi dodavanje lopte uz znanje imena, pobjeđuje.

Varijacije: Moguće je podijeliti grupu u nekoliko manjih grupa, ovisno o broju djece u grupi. Moguće je da djeca umjesto imena govore boju, igračku, dijelove tijela, životinju...

Promišljanje: Jeste li znali sva imena ili vam je bilo teško? Kako ste se osjećali kada su druga djeca znala vaša imena? Kako ste se osjećali kada djeca nisu znala vaša imena?

Igra se može korisno iskoristiti prilikom dolaska nove djece u grupu.

8. Zaključak

Socijalne vještine važne su u životu osobe, a učenje socijalnih vještina kreće od ranog i predškolskog doba. Autori svojim istraživanjima ukazuju na brojne mogućnosti učenja socijalnih vještina koje će djeci biti smjernica za daljnji rast i razvoj. Igrom djeca uče, istražuju, razvijaju kreativnost i maštu, stječu prijatelje. Što se djece tiče, za njih je igra ozbiljan posao jer ima strukturu i predvidljivost te sadrži dijelove stvarnog života. Učenje kroz igru je prirodni dio djetetova razvoja jer kroz igru imaju mogućnost važne životne vještine naučiti na zabavan način.

Uloga roditelja, odgojitelja, okoline i vršnjaka najviše utječe na razvoj socijalnih vještina. Prema tome je vrlo važna i prijeko potrebna suradnja odraslih osoba u djetetovom životu kako bi ono razvilo i naučilo socijalne vještine koje će mu trebati i pomoći kroz daljnji život.

Primjeri dokazuju kako je igra jedna od najbitnijih stvari u ranom i predškolskom odgoju. Osmišljavanje igre i aktivnosti kojima se razvijaju komunikacija i socijalne vještine važan su dio kompetencija svakog odgojitelja koji će svojim angažmanom ponuditi djeci cijeli spektar različitih aktivnosti te usmjeriti ih u kreiranje novih igara ne bi li se na taj način ispitivali i istražili svoje sposobnosti rada u grupi. Odgojitelji bi trebali biti domišljati u aktivnostima jer će na taj način pokazati djeci i njihovim roditeljima načine razvoja socijalnih vještina u grupi ali i u slobodno vrijeme kada djeca borave u domu. To je najčešće razlog da djeca prakticiraju komunikaciju i druge socijalne vještine i u odnosu s odraslima.

9. Literatura

1. Budak, V., Cvijanović, T. (2015). Tematske priče i slikovnice za djecu u treningu socijalnih vještina. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20(77/78), 34-36.
2. Cave, S., Fertleman, C. (2011). *Clever baby*. NewYork, NY: Metro Books
3. Deinstmann, R. (2015). *Igre za motoričko učenje*. Zagreb: Gopal
4. Družinec, V., Velan, D. (2017). Strategije odgojiteljice u facilitiranju socijalnih interakcija djece u vrtiću. *Studia Polensia*, 6(1), 4-26.
5. Duran, M. (2003). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap
6. Falamić, M. (2008). Vrtić kao poligon za učenje socijalnih vještina. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 14(54), 12-16.
7. Fuller, A. (2008). *Zahtjevno dijete*. Zagreb: Naklada Kosinj
8. Katz, G. L., McClellan, E. D. (1997). *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije*. Zagreb: Tipotisak d.o.o.
9. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji-kontekst razvoja djeteta*. Zagreb: Naklada Slap
10. Klarin, M. (2017). *Psihologija dječje igre*. Zadar: Sveučilište u Zadru
11. Klemenović, J. (2014). How do today's children play and with which toys?. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 16(Sp. Ed. 1), 181-200.
12. Mahmutović, A. (2013). Značaj igre u socijalizaciji djece predškolskog uzrasta. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 8(18), 21-33.
13. Matijević, K. (2019). *Progovorimo lako – Pokaži mi kako!* Zagreb: Planet Zoe d.o.o.
14. Miljković, D., Rijavec, M. (2002). *Bolje biti vjetar nego list*. Zagreb: „IEP“ d.o.o.

15. Pinter, D. (2008). Razvoj socijalnih odnosa. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 14(54), 2-5.
16. Plummer, M. D. (2010). *Dječje igre za razvoj socijalnih vještina*. Zagreb: Naklada Kosinj
17. Rajić, V., Petrović-Sočo, B. (2015). Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 64(4), 603-620.
18. Slunjski, E. (2014). *Kako djetetu pomoći da...stječe prijatelje i razvija socijalne vještine*. Zagreb: Element d.o.o.
19. Stamm, J. (2019). *Kako ojačati dječji mozak*. Zagreb: Naklada Kosinj

SAŽETAK

Da je igra prirodno obilježje kod djece najbolje se dokazuje time što djeca najviše uče kroz igru. Rijetko koje dijete će kroz razgovor i objašnjavanje naučiti nešto, ali kroz igru mogu naučiti puno toga, uključujući socijalne vještine te njihovu važnost kroz cijeli život. Igra započinje rođenjem i traje kroz cijeli život, ali uz mijenjanje pravila i nadograđivanje. Igra tijekom djetinjstva može potaknuti „zaigran“ pristup životu u kasnijoj dobi, kao i razviti sposobnost korištenja humora i zabave u vezama i prihvaćanja životnih teškoća kao izazova, a ne kao nerješivih prepreka. Igra pomaže djeci u razvijanju socijalne svijesti i savjesti. Svrha ovog rada je predstaviti igre koje uvelike pomažu djeci rane i predškolske dobi u rastu i razvoju kao i u razvoju socijalnih vještina.

Ključne riječi: djeca, predškolska ustanova, primjeri igre, socijalne vještine

SUMMARY

The best proof that the game is a child's natural environment is the fact that they learn the most through the game. Not many children will learn much through conversation and explaining, but through the game a lot more, including social skills and their value throughout their whole life. Playing begins with birth and lasts throughout the whole life, but with change of the rules and their upgrade. The game can inspire „lively“ approach to life at a later age, and also develop ability to use humor and fun in relationships and acceptance of life's difficulties as challenges rather than unsolvable problems. The game helps children to develop social consciousness and conscience. The purpose of this work was to present games that help early and preschool age children in their growth and development as well as in development of the social skills.

Key words: children, preschool institution, examples of the games, social skills